Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIII. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 23, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., torek, 5. avgusta (August 5), 1930. Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 183

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Postopanje kapitalističnih sodnikov na jugu

Obtoženi unionisti zahtevajo porotno obravnavo in sodniki nimajo nobenih porotniških list. Neutemeljena izjava delavskega komisarja o vzrokih nemira med delavci v Severni Karolini. Unije zahtevajo njegov odpoklic

Greensboro, N. C. — (F. P.) — Kakšne razmere vladajo na sodiščih v nekaterih manjših mestih v Severni Karolini, ki stojijo pod neposrednim vplivom tamošnjih tovarnarjev, je razvidno iz poročil, ki javljajo, da tamošnja sodišča niso mogla ugoditi zahtevi nekaterih obtoženih unionistov, da se jih postavi pred porote, ker niso imeli nikakih porotniških list, katere bi omogočile legalno izbiranje porotnikov.

Neki sodnik izjavlja, da ni še nikoli imel porote v svojem sodišču, in neki drugi sodnik pravi, da ni bilo nobene porotne sodbe v njegovem sodišču zadnjih šest let. Tretji magistratni sodnik pa se poslužuje svojih posebnih metod; on ima listo ducat porotnikov in izmed teh jih kar sam izbere šest, kar zadostuje za magistratno poroto v Severni Karolini in teh šest mož je seveda pod njegovim vplivom, kar pomeni, da so porotniki in sodnik pod vplivom tamošnjih industrijskih magnatov.

Ta neformalna procedura je šla mirno svojo pot, dokler ni nihče poskušal pogledati na prste industrijskim magnatom, ki se smatrajo neomejenim vladarjem v svojih industrijskih pašalukih. Toda delavci so se začeli prebujati, odločili so se za boj proti svojim izkoriščevalcem in začeli pristopati v unije. To ni ostalo brez posledic. Bernard Cone, ki je postal notoričen po svojem delu za 'blagostanje' delavstva, je odpustil iz svojih tovarn 37 delavcev, ker so vstopili v unijo. Končno je obtožil tri delavce, da mu niso hoteli plačati stanarine, kar pa ni res, ker so omenjeni delavci hoteli plačati stanarino, toda Conejeva kompanija ni marala vzeti denarja od njih. Zagovornik obtoženih delavcev Karl R. Massey iz Leaksvilla zahteva, da se obtožence postavi pred pravilno izbrano poroto in ker sodišče še nima na razpolago potrebnih porotniških list ter si mora iste prej preskrbeti, je bil izgon obtožencev iz njihovih stanovanj začasno preklican.

Frank D. Grist, državni delavski komisar, ki je pred nedavnim svetoval tekstilnim delavcem, da bi morali sprejeti "vsako plačo, ki se jim ponudi" tekom sedanje depresije, je podal novo izjavo, ki se glasi, da je nezadovoljnost med delavstvom v Severni Karolini bila povzročena po raznih agitatorjih, ki so prišli iz drugih držav. Ta izjava je bila natisnjena na prvi strani lokalnega časopisa iz drugih držav. Ta izjava je bila natisnjena na prvi strani lokalnega časopisa in zaznamovane kopije dotične izdaje tega časopisa so bile razdeljene v delavskih naselbinah.

C. M. Gaskill, poslovni zastopnik Centralne delavske unije v Greensboroju in C. W. Bolick, organizator Unije tekstilnih delavcev, sta vrnila udarec Gristu. "Gristova izjava sloni na izmišljotinah in ne na resnici," je izjavil Gaskill. Bolick pa pravi: "Ti delavci niso nikdar pričakovali, da bodo kdaj proglasili stavko, toda oni hočejo imeti svojo delavsko organizacijo." Unionisti v Severni Karolini zahtevajo, da se odpokliče Grista in na njegovo mesto postavi drugega.

Stavka tekstilnih delavcev v Franciji

Odglasovali so za generalni štrajk. Stotisoč delavcev prizadetih

Lille, Francija, 4. avg. — Stotisoč delavcev v tekstilni industriji je včeraj odglasovalo za generalni štrajk. Ves severni del Francije, uključivši Lille, Roubaix, Tourcoing, Lannoy in Halluin, bodo paralizirani, ko stopi odklok v veljavo.

Delavci so odklonili ponudbo delodajalcev, da bodo plačali prispevke v penzijski aklad prihodnje leto, če se izrečejo proti stavki. Intervencija delavskega ministra, ki je skušal pridobiti tekstilne delavce, da stopijo v pogajanja z delodajalci, se je izjalovila.

Avtoritete so takoj ojačile armado narodne policije v svrho, da potlači izgrede, ko se bodo vršile demonstracije delavcev v prizadetih krajih.

Boj med rudarji v Indiani

Velika napetost, ki lahko dovede do resnih izgredov, vlada med pristaši stare in reorganizirane rudarske unije

Terre Haute, Ind., 4. avg. — Brezposelnost med rudarji in druge neprilike so dovedle do resnih sporov med Lewisovo unijo in ono v Illinoisu, ki je bila reorganizirana na konvenciji v Springfieldu, ki se borita za nadvlado rudarskega distrikta v jugovzhodni Indiani.

Lewis dolži uradnike reorganizirane rudarske unije zveze s komunisti in premogovnimi operatorji, češ, da skušajo vstopiti v pogajanja s kompanijami glede mezdne lestvice, ki je nižja kot jo je predlagala stara unija s sedežem v Indianapolisu in je identična z ono v državi Illinois.

Pred par dnevi je bil ugrabljen Joseph Claypool, organizator reorganizirane rudarske unije. Odpeljan je bil na neko farmo, kjer je bil povaljen v smoli in perju. Uradniki reorganizirane unije obdolžujejo Lewisove pristaše ugrabljenja, ker jim je bil Claypool trn v peti, ker se je kot delegat udeležil okrnjene konvencije v Springfieldu.

Claypool je pobegnil iz Indiane, ker je prejel pismo, v katerem se mu je grozilo z umorom. Odšel je v Marion, Ill., da se posvetuje z uradniki reorganizirane unije. Claypool je bil izključen iz Lewisove krajevne unije v Terre Hautu pred par meseci in od tistega časa je prejel že več anonimnih grozilnih pisem.

SODNIK OBSOJEN V ZAPOR RADI SLEPARIJ

New York.—W. Bernard Vause, bivši sodnik okraja Kings, je bil obsojen na šest let zapora. Poleg njega je bilo obsojenih še šest drugih, ki so sleparili ljudi z ničvrednimi delnicami Columbia Finance korporacije.

Vause je kot sodnik postal notoričen, ker je nalagal težke kazni osebam, ki so prišle radi raznih prestopkov pred njegovo sodišče. Mnogokrat je poudarjal, da so zakoni premalo strogi napram zločincem. Med drugim je urgiral zakon, ki bi dovoljeval bičanje oseb, ki so zakrivile kriminalna dejanja.

Prepir v Italiji radi potresa

Časopisje obsoja izjave kardinalov, da je Bog kaznoval ljudi s potresom, ker so grešili

Rim, 4. avg. — Medtem ko znanstveniki razlagajo vzroke potresa, ki je obiskal Italijo in priporočajo rekonstrukcijo poslopij na način, da bodo varna pred potresom, italijansko časopisje silovito napada kardinale v Neaplju, Milanu in Genevi, ki so naslovili na vernike pastirska pisma, kjer jim pripovedujejo, da je Bog poslal potres, da kaznuje ljudi radi njihovih grehov. Kardinali kažejo na nemoralnost italijanskega ljudstva, posebno ženstva, ki se oblači v nedostojne obleke.

Kot odgovor kardinalom je "Popolo di Rima" priobčil daljši članek, v katerem pravi, če je že Bog hotel kaznovati ljudi radi grešnega življenja, tedaj bi bil poslal potres nad ljudi v velikih mestih, ki bolj sličijo Sodomi in Gomori kot pa kmetske vasice in mesteca, ki so bila razdejana vsled potresa.

"Osservatore Romano", oficielno glasilo Vatikana, brani kardinale pred napadi časopisja in pravi, da je dolžnost duhovščine svariti ljudi pred pregrešnim življenjem in v to svrho lahko kažejo na potres kot na šibo božjo. Končno pravi list, da uredniki časopisja bi ne smeli kritizirati duhovščine, ker niso teologi.

Med ljudstvom, ki je bilo prizadeto vsled potresa, se širijo vesti o čudežih. Ljudje pripovedujejo o lesenih in kamnitih sohah svetnikov in svetnic, ki točijo solze in se pote iz žalosti nad izgubami, ki jih je povzročil potres.

Umor radi nezvestobe

Cleveland, O. — Tony Golietti je priznal umor svoje žene, o kateri se je poročil pred tremi tedni, ko je priznala, da ima razmerje z nekim drugim moškim.

TEKMECA

"St. Louis" (Dale Jackson (levo) in Forrest O'Brine iz St. Louisa, ki skušata z letalom "Greater St. Louis" vzeti svetovni rekord letalske vzdržnosti bratoma Hunter iz Chicaga, ki sta ga dosegla pred nekaj tedni, ko sta bila v zraku 553 ur in 45 minut.

Ljudska ustanova proti Wollu

People's Lobby organizacija izjavlja, da je namen Wollovih protisovjetskih izpadov prikriti pomanjkljivosti in napake Ameriške del. federacije

Washington. — (F. P.)—People's lobija, katera trdi, da so Wollove ponovne tirade, ki so naperjene proti sovjetski Rusiji,, kvečjemu plašč, s katerim skuša prikriti zavoženo politiko organiziranega delavstva v Zedinjenih državah in pomanjkljivosti in napake Ameriške del. federacije, je objavila poziv na vse "resnične prijatelje poštenih delavcev in organiziranega delavskega gibanja naj pošljejo Wolla, ki skuša služiti dvema gospodarjema, na počitnice, tekom katerih bo imel dovolj časa, da se bo lahko odločil, kateremu izmed obeh bo služil in od katerega bo prejemal plačo," ker nikakor ne gre, da bi služil obema in prejemal plačo od obeh.

Izjava dalje krtači Wolla vsled njegove trditve, da zastopa ameriško delavstvo, ko je komaj 3,100,000 izmed 47,000,000 ameriških delavcev organiziranih v Ameriški delavski federaciji in navaja, da bi Woll vodil agresivno in inteligentno delavsko gibanje, da bi ne bilo mogoče, da bi 47,000,000 delavcev prejelo samo $51,123,000,000 kot svoj delež narodnih dohodkov v letu 1928, ki so znašali $89,419,000,000, medtem ko so privatni lastniki dobili $38,296,000,000 torej skoro polovico vseh narodnih dohodkov. Večina teh dobičkov je ušla v žepe približno dveh odstotkov ameriškega prebivalstva, uključivši nekatere delavske voditelje.

"Kadar bo Woll pokazal vsaj malo poznanja zdrave ekonomije in voljo, boriti se proti vsakim posebnih privilegijem, tedaj bo upravičen govoriti in njegove izjave, ki zdaj vzbujajo le nejevoljo v vrstah razumnih mož, ki verujejo v industrijsko demokracijo in pravo delavsko gibanje, ki bi koristilo delavstvu in kateremu bi ne načelovali plačani laživoditelji, bodo upoštevane," izjavlja People's lobija koncem svoje izjave.

Nove homatije v Indiji

Tristo Indijcev ranjenih v izgredih. Zborovanje kongresa

Bombaj, 4. avg. — Pri včerajšnjih izgredih indijskih rebelov, katere je napadla policija, ko so korakali po mestnih ulicah, je bilo tristo oseb ranjenih. Demonstracije so se vršile v znak protesta proti ukinjenju kampanje civilne nepokorščine, za katero so agitirali nekateri indijski voditelji.

Dobro poučeni opazovalci menijo, da ne bodo pogajanja, ki so jih začele britske oblasti z nekaterimi voditelji Indijcev glede končanja kampanje civilne nepokorščine prinesle nobenega uspeha. Celo v slučaju, da bi se Gandhi izrekel za mirno poravnavo, mu njegovi pristaši, ki vstrajajo, da se Indiji podeli neodvisnost, ne bodo sledili.

Izvršni komitej Indijskega narodnega kongresa se je včeraj sešel na zborovanje, na katerem je razpravljal o ustanovitvi svoje vlade v Gujaratu, kjer je nacionalistično gibanje najmočnejše.

Spopad fašistov in komunistov v Berlinu

Berlin, 4. avg. — Komunisti so včeraj navalili na fašistično zborovanje in sledila je bitka z revolverji. Pet oseb je bilo ranjenih in policija je aretirala več kot petdeset razgrajačev.

Nesreča na križišču

Homer, Neb., 4. avg. — William Camden in Frank Carlie sta bila včeraj ubita na bližnjem križišču, ko je vlak Burlington železnice treščil v njun avtomobil.

DELAVSKI LIST O DELU V JETNIŠNICAH

Pravi, da bi morali odpraviti kaznjensko delo najprej v Ameriki

Tacoma, Wash. — (F. P.) — Tukajšnji delavski list Labor Advocate izjavlja, da postaja jasno, da državni zunanji department ne verjame, da bi bil ruski les produkt kaznjenskega ali prisilnega dela, ker sicer bi gotovo ne dovolil izkrcanja sovjetskega lesa v ameriških pristaniščih kot je storil pred kratkim, nato pa podaja pametno sugestijo, naj bi se kaznjensko in prisilno delo zabranilo najprej v Zed. državah in da naj bi se zabranilo razpečavanje produktov tega dela v Ameriki. Tekmovanje med kaznjenskim in prostim delom bi se moralo ustaviti povsod, kjer se pojavi, izjavlja urednik omenjenega lista. On pravi, da bi morala Amerika izvajati taktiko prepovedi kaznjenskega dela in razpečavanja teh produktov predvsem doma.

"V Zed. državah je težko najti sploh kako mesto, kjer se v trgovinah ne prodajajo razne potrebščine, ki so produkt kaznjenskega dela v eni ali drugi formi," izjavlja urednik John McGivney. "V mnogih državah je v praksi uposlevanje kaznjencev po raznih dobičkarskih kontraktorjih, kar se oglaša kot blagoslov, ki lajša bremena davkoplačalcem. Edino varstvo proti tem produktom je unijski znak, ki je zagotovilo, da je vsak produkt, ki je z njim opremljen produciran po prostih delavcih."

Nov proces barvanja

Detroit, Mich. — Okrog dvanajst odstotkov barvarjev avtnih koles v Chryslerjevih avtnih delavnicah bo ob delo, če se novi proces barvanja, ki ga zdaj preizkušajo, izkaže uspešnim. Dosdaj so kolesa najprej obdali s svinčeno prevleko, katero je bilo treba izgladiti s peskom, nakar so jih prevlekli z dvojno prevleko varniša, medtem ko novi proces zahteva najprvo prevleko enamela, ki ne zahteva nobenega glajenja, nakar se kolo prevleče z varnišem in delo je končano. To pomeni, da bodo postali takozvani "sanders" nepotrebni in da bodo prišli ob delo, če se novi proces izkaže praktičnejšim od starega načina barvanja.

Ženska, ki ne ve, kaj je delo, podedovala težke milijone

New York. — Ella Wendel, ki je vse svoje življenje preživela v brezdelju, s čemur gotovo ni nič koristila človeški družbi, je podedovala po svoji sestri stomilijonsko posestvo, ki seveda prinaša milijone dohodkov letno. Premoženje Wendelnove bazira na zemljiških posestvih v Manhattanu, ki so bila kupljena okrog l. 1800 za nizko vsoto. Ella je stara 80 let in živi zaprta v svoji rezidenci popolnoma ločena od ostalega sveta, kakor so prej živele tudi njene umrle sestre.

Samomor

Chicago, 4. avg. — Marjorie Gilbert, soproga bogatega tovarnarja iz Wheatona in mati treh otrok, je včeraj skočila z osemnajstega nadstropja hotela na 40 E. Oak st. in se ubila. Vzrok samomora je bila dolgotrajna bolezen.

Velik požar

College Corner, O., 4. avg. — Ogenj, ki je nastal v nekem skladišču lesa včeraj popoldne, se je razširil na druga poslopja in uničil več trgovin in velik žitni elevator. Škoda, ki jo je napravil požar, se ceni na pol milijona dolarjev.

SOVJETI KUPUJEJO AMERIŠKE LADJE

Norfolk, Va. — Amtorg, ameriška trgovinska agencija za Sovjetsko unijo, ki je v prošlem letu kupila v Ameriki blaga v vrednosti sto milijonov dolarjev, je izdala od meseca januarja več kot milijon dolarjev za 25 ladij, katere je kupila od ameriške vlade.

Ker ameriška vlada še ni priznala Sovjetske unije, niso smele ruske avtoritete spremeniti imen ladij niti razviti zastav sovjetske republike, dokler so se ladje nahajale v ameriških vodah. To se je zgodilo šele potem, ko so ladje odplule na široko morje.

Mehiška federacija obtožuje Gila

Uradniki Mehiške delavske federacije izjavljajo, da je Portes Gil podpiral komuniste ter ga obtožujejo, da je skušal uničiti mehiške unije, ki so združene s federacijo

Washington. — (F. P.) — Uradniki Mehiške delavske federacije obtožujejo bivšega predsednika Portes Gila, da je tekom svojega uradovanja podpiral komunistične unije, da bi s tem spodrinili federacijo, ki je članica Panameriške delavske federacije. Ta njihov protest je bil objavljen po federaciji ob času, ko je Fishev rdeči komitej vodil preiskavo v Detroitu.

Portes Gil je obdolžen razdiranja enotnosti mehiških unij in poskusa za ustanovitev federaciji sovražno unijo mehiških delavcev v južni Kaliforniji. Gil se je zanimal za Latinsko-ameriško unijsko konfederacijo, katero so on in komunisti nameravali organizirati proti Panameriški federaciji, kateri predseduje William Green.

Mehiška delavska federacija ima okrog 1,836,000 članov, kot izjavljajo njeni uradniki; v to število niso uključene razne unije, ki so po prizadevanju bivšega predsednika Gila izstopile iz federacije. Več unij je uničila brezposelnost. Izjavo označuje Generalno delavsko konfederacijo v Mehiki kot komunistično organizacijo, ki pa ni posebno močna.

Tornado napravil veliko škodo v Minnesoti

Marshall, Minn., 4. avg. — Močan tornado, ki je pridrvel včeraj nad to okolico, je prevrnil več farmskih poslopij in napravil veliko škodo na polju. Več ljudi je bilo tudi ranjenih.

Broun soc. kandidat za kongresnika

New York.—Heywood Broun, sloviti pisatelj, ki je pred kratkim postal član soc. stranke, bo kandidiral za kongresnika proti Ruth Prattovi, republikanski kongresnici.

RUSKI DIPLOMAT

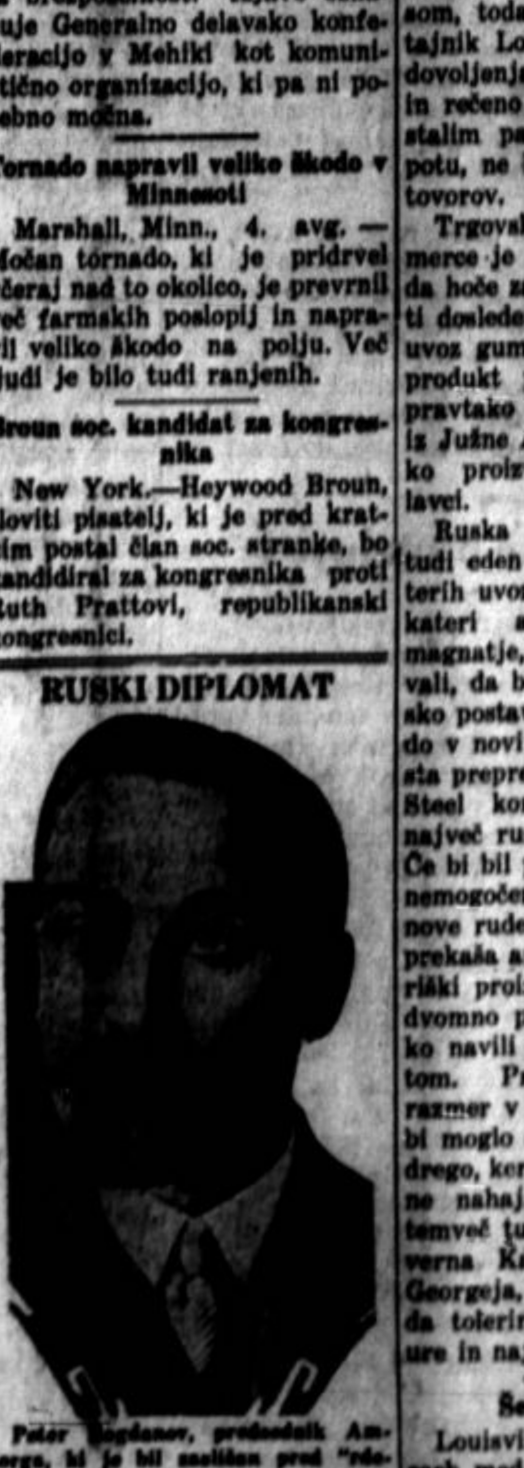

Peter Bogdanov, predsednik Amtorga, ki je bil zaslišan pred "rdečim" odsekom, ki preiskuje komunistične aktivnosti v Ameriki. Preiskava je del ameriške trgovinske vojne proti Rusiji.

WOLL GLEDA S STRAHOM NA RUSIJO

Boji se, da bi se sovjetski sistem izkazal učinkovitejšim od dobičkarskega sistema in prerokuje, če bo Rusija izvršila svoj program, da bo Amerika prisiljena adoptirati sovjetski sistem

New York. — (F. P.) — Matthew Woll, zdaj predsednik Konference za protekcijo mezdnih delavcev, prerokuje, če se velikopotezni 5-letni industrijski program v sovjetski Rusiji uresniči, bo Amerika s tem prisiljena sprejeti nedobičkarski industrijski sistem, kakršnega so uvedli sovjeti, sicer bi bila obsojena na industrijsko propast. Da se to prepreči, predlaga Woll kompletno zabrano ruskega uvoza v Zed. države izjavljajoč, da "ves sovjetski sistem sloni popolnoma ali deloma na kaznjenskem, prisilnem in pogodbenem delu."

Woll pravi, da govori v imenu 500,000 unionistov, ki so potom svojih unij v zvezi z njegovo organizacijo, ki je zagovarjala Grundyjevo carinsko predlogo. George Berry, predsednik unije tiskarskih delavcev, je v svoji izjavi, v kateri zahteva, da Woll resignira kot podpredsednik Ameriške delavske federacije, med drugim izjavil tudi naslednje:

"Primoran sem reči, da je ta organizacija (Konferenca za protekcijo mezdnih delavcev) popolnoma nova in ko sem poizvedoval med unionisti, kaj jim je znanega o nji, so večinoma izjavili, da jim je popolnoma tuja. Popolnoma gotovo je, da ta organizacija ne predstavlja ameriškega delavskega gibanja in njegovih zahtev." Iz glavnega stana federacije se doznava, da federacija odklanja vsako odgovornost za Wollove izjave in zahteve, ki se tičejo uvozne prepovedi.

V newyorško pristanišče sta priplula dva ruska tovorna parnika, ki sta natovorjena z lesom, toda pomožni zakladniški tajnik Lowman ni hotel izdati dovoljenja za izkrcanje tovora in rečeno je bilo, da se tudi ostalim parnikom, ki so še na potu, ne bo dovolilo izkrcanja tovorov.

Trgovski list Journal of Commerce je ob tej priliki izjavil, da hoče zakladniški tajnik ostati dosleden, mora zabraniti tudi uvoz gumija iz Orienta, ker je produkt pogodbenega dela in pravtako uvoz raznih izdelkov iz Južne Amerike, ki jih istotako proizvajajo pogodbeni delavci.

Ruska manganova ruda je tudi eden izmed produktov, katerih uvoz bi radi zabranili nekateri ameriški industrijski magnatje, ki so si zelo prizadevali, da bi spravili težko carinsko postavko na manganovo rudo v novi tarifni zakon, kar pa sta preprečili Betlehem in S. U. Steel korporaciji, ki porabita največ ruske manganove rude. Če bi bil prepovedan ali vsaj onemogočen uvoz ruske manganove rude, ki po kvaliteti daleč prekaša ameriško, tedaj bi ameriški proizvajalci mangana nedvomno profitirali, ker bi lahko navili cene svojim produktom. Primerjanje delavskih razmer v Rusiji in Ameriki pa bi moglo slednjo spraviti v zadrego, ker manganski rudniki se ne nahajajo samo v Montani temveč tudi v državah, kot Severna Karolina, Virginija in Georgeja, o katerih je znano, da tolerirajo najdaljše delovne ure in najnižje mezde.

Šest oseb utonilo

Louisville, Ky., 4. avg. — Šest oseb, med njimi pet otrok, je včeraj utonilo, ko se je prevrnil čoln, v katerem so se vozili po reki Ohio.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:

PROSVETA

2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Šovinizem in kapital

Kapital je postal internacionalen faktor že v svoji porajajoči dobi in je upotrebil vsa sredstva, da postane njegova struktura močna. Le delavstvo različnih narodnosti se ne da združiti v eno veliko mednarodno, odločujoče unijo, ker ga od tega odvajajo plačani kapitalistični agentje. Kar je dobro za kapitaliste, seveda ne sme biti parola proletarcem, ki producirajo vse dobrine, kar jih je danes na svetovnih trgih.

Sedanji družabni red, ki sloni na profitu in izkoriščanju mas, ima razpređene svoje interese po vsem svetu, med vsemi narodi; kapitalizem je mednaroden. Le ljudskim masam se prepoveduje, da ne smejo strmeti po mednarodnih delavskih stikih, ker to je nekaj zločinskega, socialističnega, kar bi upropastilo delavce. V resnici gre kapitalističnim mogotcem za lastno kožo, zato pa odvajajo delavske mase vseh narodov od internacionalnih gibanj, da se ne bi zbližale in spoznale, da one lahko odločujejo o svoji usodi, da se prepreči izkoriščanje in bedo.

Poleg direktnih sredstev, da zavaja delavske mase, ima kapitalizem tudi druge različne pripomočke in pritikline, ki mu verno in zvesto služijo v njegove namene. Cerkve so najmočnejše sredstvo za tlačenje mas. Potem so razne organizacije šovinističnega značaja. Te pritiskajo na narodni čut ljudstev in brenkajo na strune o pripravljenosti, kajti vsak čas lahko vpade v njih domovino sovražnik. Šovinistični patriotizem je imenitno orožje kapitalizma, kajti neveden človek rad postane sentimentalen. Zato je ta stran kapitalistične propagande dobra maska, pod katero se skriva resnični cilj: stremljenje po bogastvu na račun izkoriščanih.

Šovinist je človek s prenapeto narodnjaško manijo, je fanatičen narodnjak, ki ne more trezno razsojati dejstev, ker je prežet z nesmiselnostmi. Šovinizem in ozkosrčnost sta si brat in sestra. Kapitalisti verjamejo v internacionalnost, le zavedene mase se bijejo na narodnjaške prsi.

Vsak človek pripada gotovi narodni skupini in nespametno je, če ta ali oni taji svojo narodnost; sleherni zemljan že po rojstvu pripada v gotovo grupo ljudi in si ne more pomagati. Tudi je nesmiselno tajiti svoj jezik. Prav tako je bedasto, če se skuša videti v svojem narodu vse osredotočene kreposti, v ostalih narodih pa vse slabosti. Taka zgrešena in nepoštena mnenja vodijo do šovinizma, ki je bolezen v kaotičnem stanju, katera potrebuje skrbne pažnje, da se jo ozdravi, če se jo sploh more.

Kapitalisti vseh dežel, na enak način, izkoriščajo vse delavce, ne glede na narodnost. Zakaj bi se delavci ozirali na narodnost, ko pa so vsi izkoriščani? Ker imajo delavci vsi enake težnje, zato je samo po sebi umevno in logično, da se morajo organizirati mednarodno. Razdvojene ne bodo ljudske mase veliko dosegle, združene pa lahko vse, do česar so upravičene.

Policijske brutalnosti

Kadar gre za stretje delavskih pravic, se pogostoma odlikujejo s svojimi brutalnimi čini možje postave, policaji. Krepelci padajo po poglavah izgaranih delavcev zato, ker vprašajo za drobec pravic, ki jim gredo. In delavci se razprše, ker nimajo nikogar, ki bi jih ščitil. Policijske grozote so pomagali streti že veliko stavk in njihova nasilja ostanejo vselej nekaznovana, ker tako postopajo po ukazih podjetniških mogotcev.

Pred dnevi je bilo osem avtnih delavcev, ki so pomagali voditi stavko v Flintu, Mich., pri Fisherjevi tovarni avtnih del, odpeljanih v oddaljeni gozd, kjer so jih detektivi iz Flinta neusmiljeno pretepli in mučili. Nato so jih pustili vse okrvavljene v gozdu, da si pomagajo kakor so si pač mogli. Par od teh nesrečnikov je bilo tako nevarno poškodovanih, da so morali iskati zdravniške pomoči v bolnici. Z X-žarki so zdravniki ugotovili obseg poškodb, zadobljenih po udarcih surovih policajev. Poročilo pripoveduje, da je eden izmed prizadetih dobil resne notranje poškodbe in je skoz več dni bruhal kri.

Tako govori poročilo. Sedaj je na delu Unija za civilne svoboščine, ki želi napraviti konec policijskemu teroriziranju. Delavci pa ne smejo zahtevati pravic, ker je pravica v rokah nenasitnih izkoriščevalcev in dobičkarjev!

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Zopet se predrznemo

Milwaukee, Wis. — Da ne bodo dopisi v Prosveti tako "čudovito podobni drug drugemu", kakor se je blagovolil izraziti urednik tukajšnjega lističa — jaz primem pero v svojo desno roko, da napišem nekaj podrobnosti o tukajšnjih razmerah, ako to ni proti krščanski in humanitarni etiki in ako to ne škoduje našemu slavnemu narodnemu ponosu.

Ne zamerite nam prijatelji in rojaki po drugih naselbinah, ako uganjamo razne nečedne čudne in težko razumljive stvari — nahajamo se v pasjih dnevih, ko nekatera bitja na dveh ali štirih nogah niso odgovorna za svoja dejanja. V takem stanju se je pri nas proglasilo vsako delovanje na delavskem političnem polju, v izobraževalnih društvih ali v podpornih organizacijah za komedijanstvo medtem ko velja vsaka pristna komedija delo za narod in za narodni ponos in druge narodnjaške čednosti.

Sicer pa se sedaj bavimo z velikim problemom in to je, ali smemo mi, ki smo kršćeni za klovne valed prej imenovanega delovanja, ali smemo mi izražati v Prosveti naše mnenje in če je uredništvo Prosvete upravičeno vtikati svoj nos v naše razmere in nam nuditi prostor v kolonah tega lista. Po mojem skromnem mnenju bi bilo za nas, ki smo drugačnega prepričanja, oziroma za nas, ki imamo prepričanje, edino pravilno, da molčimo, ako že nočemo ploskati, ne pa da zabavljamo, kadar se narod tako lepo pokaže in s tako spretnostjo dviga svoj nekdaj ničevni ugled.

Prav tudi ni, da pišemo o slabih časih in tako še bolj poglabljamo nezaupanje in malosrčnost med ljudstvom. Prav je pisal dopisnik, ko je apeliral na dobrosrčnost mehkosrčnih štiristo naročnikov tukajšnjega lističa ter jim rekel: "Saj smo že imeli slabe čase, bratje, pa je vse lepo minilo. Leta 1907 pa do vojne prosperitete, to je kakih devet let, je bilo tako, pa smo vse prestali, nakar smo imeli zlate čase. Ne bojte se, se bo že našla dežela, se bo že našlo vzroke, da se zopet pokolje deset milijonov ljudi in poruši desettisoč mest in vasi, kar bo pomenilo ponovni val prosperitete. Pa bomo delali granate in šrapnele, zaslužili po deset dolarjev ali več na dan, potem pa vsi odpotovali v Ljubljano in si tam kupili vile." Tako je govoril dopisnik, kateri neče slišati o slabih časih, dokler dobiva sam lepo plačo zato, da igra vlogo glavnega narodnjaka.

Kaj pa ste pravzaprav dosegli z vašimi čudovito "drug drugemu podobnimi" dopisi, kaj, vas vprašam? Vršil se je piknik društva Sloga št. 1 JPZS in to pod pokroviteljstvom naših "vrlih" "mož", ki sedaj rešujejo narod, naselbino in domovino, pa je prinesel ta piknik blamažo in to zaradi vas, zaradi vaših v Chicagu skovanih dopisov. No, seveda, napeljavali ste vodo na svoj mlin, kar vam končno ne moremo zameriti — dosegli pa ste svoj cilj, ker piknik Sloge št. 16 SNPJ — veja našega tabora — je bil naravnost velikanski, nikdar pričakovani uspeh. Da, ko sta dospela na piknik predstavnika našega narodnega ponosa — ali so bili trije — je zmanjkalo vsega, kar nam je mr. Volstead itak prepovedal. Perko pa se je veselo smejal, Tamše in Zajc pa sta kar žarela od veselja — celo Hrast je bil vesel.

Položaj v industriji je še vedno skrajno žalosten. Okrog 25,-000 delavcev je brez posla, drugi tisoči pa delajo samo po nekaj dni na teden, v mnogih slučajih samo po 24 ur vsakih šest dni. Int. Harvester Co. bo pričela obratovati s polno paro s 1. avgustom; usmilili so se nas boljševiki in kupili 6300 oralnih strojev. Vsi prostori okrog tovarne so bile napolnjeni s traktorji, katere so pričeli sedaj pošiljati naprej.

V teh čudnih časih se zgodi tudi marsikaj čudnega, kar priča, da ima kapitalizem dobra zdravila tudi za najbolj trdovratne grešnike, kateri blagoslavljajo ta "red po božji volji" tudi še, ko jim že teče voda v grlo. To priča slučaj mojega znanca, kateri je igral v vojnem času glavno vlogo, ko so pri Int. Harvester Co. prebarvali nekatere preveč patrijotične Nemce in Madžare z rumeno barvo, jih naložili na samokolnice in odpeljali med zasramovanjem iz tovarne. Glavni voditelj tega patrijotičnega izbruha, ki je bil poleg tega tudi mežnar pri cerkvi sv. Stanislava, je postal od tistega časa celo boljševik, dasi je mene baš zaradi tega, ker sem bil znan kot tak grešnik za časa vojne, spravil na črno listo pri družbi in mi bral neštetokrat ničkaj lepe litanije o mojih grehih. Zadnjič pa sem ga našel na cestnem shodu, ko je govoril neki boljševik. Mož se je pridušal in klel prav po nekrščansko Hooverja in se obenem tudi z menoj sprijaznil — tudi mežnarstvo je že opustil.

Allis Chalmers Co. se pogaja z Armtorg organizacijo, ki kupuje za sovjetsko vlado, za veliko naročilo traktorjev, menda za deset tisoč. Stvar bi kmalu splavala po vodi, ko je znana Fisherjeva komisija poročala, oziroma preiskovala komunistične zarote po Ameriki. Sedaj so znašli, da revolucije še ne bo jutri in omenjena družba bo dobila naročilo.

Prijatelj inženir mi je poslal slike iz Moskve, kjer živi v ameriški koloniji in je zaposljen pri gradnji velike avtomobilske tovarne. Mož je pristen republikanec, toda sedaj ima že nekoliko drugačne nazore o rdečkarjih in tudi o ameriškem patriotizmu. Kakor razvidim iz pisem, se je že poboljšal.

Ker se bližajo volitve, smo se pričeli tudi pri nas gibati in pripravljati za volilni boj. Slovenci smo postavili za kandidata v državno zbornico sodruga John Ermenca, nakar ga je mr. Stavt milostno indorsiral, in sicer ne zato, ker je delavski kandidat ali ker gre tukaj za delavske interese, temveč ker je kandidat Slovenec in bo vsled tega naš običajni ponos nekoliko povišan. Za seanse Obzorovega urednika se ne briga izven njegove maloštevilne brigade sicer nihče, toda čudili smo se pa vseeno, ko smo čitali milostno "indorsiranje" našega kandidata, posebno še, ker ni upanja, da bi se dalo pri tem kaj zaslužiti, ker John nima novaca, da bi plačal Obzorove cene za oglase, ki večkrat presegajo one v dnevniku Prosvete. Da boste pa imeli v Chicagu pojme o svoji slabi gospodarski taktiki, vam moram povedati, da je glavni odbor JPZS naročil tiskovine, za katere je narodnjaški Stavt računal 58 dolarjev, a katere bi bil odbor lahko dobil za 20 dolarjev, in to v unijski tiskarni. Toda prijatelji, mi imamo trde butice; če nam "visoka" oseba pljune v obraz, vzamemo to za veliko čast in se ponižno poklonimo.

Poročevalec.

'Dežela solnca'

Pueblo, Colo. — "Colorado! Dežela solnca." Tako oglašajo našo državo, da se privabi čim več izletnikov v gorska letovišča. In res imamo solnca, čistega, vročega, tako da je prevroče. Zadnjih par tednov je nenavadno vroče v krajih ob vznožju Rocky Mountains. Kdor more—to se pravi, kdor ima avto—se za izpremembo popelje v "hribe"—tako namreč pravimo, kadar ljudje napravljajo izlete v okolico.

Vroče je pri nas res, tako kot je pri vas v Chicagu, ampak naša vročina se ložje prenese kot pa vročina ob velikih jezerih. Koloradski zrak odpomore temu, ker je čist kot ribje oko, kot pravijo.

Sedaj je odprta sezona za plezanje na Pikes Peak. Priporočal bi, da kdor ima čas, naj vsaj enkrat spleza—to je peš naj gre na to goro, ki je štirinajst tisoč čevljev nad morsko gladino; potem šele bo čutil, kako "čist" je zrak. Predno je človek na vrhu, se mu stisnejo pljuča kot bi hotelo človeka zadušiti. Zrak je redek in nezadosten za človeška pljuča. Vendar potuje v mesecu juliju in avgustu na tisoč ljudi na to goro. Od Puebla je oddaljena štirideset milj. In znano letovišče Manitou je prav v vznožju. Od vseh krajev pridejo ljudje. Ta kraj je ljudem ameriška Švica ali pa tirolske Alpe.

Kdor ima čas in denar si vse to lahko privošči, namreč poležanje v senci ob gorskih potočkih. Med te ljudi se prišteva ameriška bizniška, buržuazna publika. Delavec, mezdni delavec si vsega tega ne more privoščiti, čestudi ima časa dovolj. Gledati mora, da je vsaj za najpotrebnejše.

Pueblška jeklarna, kjer je večina naših ljudi zaposlenih, je sedaj skoro brez obrata; le sem pa tam še nekoliko dela. Po večini in v več oddelkih le po par dni v tednu. Tako ne zaslužimo niti za najpotrebnejše. Veliko jih je pa brez dela. Delavci iz drugih krajev naj nikar ne iščejo dela v Pueblu.

Sedaj ko je tako trdo za delo in varčevanje na vseh koncih in krajih, je med nami tudi nekako mrtvilo. Priredb ni nikakih, niti sestankov in shodov, ki bi bili v korist splošnosti. Sem pa tam kako društvo priredi piknik v Rey ali kje na bližnji farmi. To je vsa aktivnost pueblške naselbine, razen ako se bi ogledali po fari. Ta je aktivna na svoj in poseben način. So ljudje, ki dajo zadnji denar fari. Za izobrazbo sebe in svojih ne dajo ničesar. Vprašaš tega ali onega, če bi se naročil na list, pa se navadno dobi odgovor, da vse skupaj nič ne pomaga.

Med nami že precej časa posluje zadružna prodajalna. Ob pričetku iste so nekateri mislili, da jim bo donašala velike dobičke. Ker ni bilo istih, so nekateri (teh je malo) pustili zadrugo in šli kupovati k privatnikom. Vsaka šola precej stane, pravijo. In tudi šola zadružne misli precej stane. Ni tako lahko pričeti z zadružnimi trgovinami. Prične se že, ali nadaljevati in obdržati jih so pa težave. Predvsem je treba, da se širi in goji zadružna misel med zadrugarji samimi in v naselbini sploh. Tega med nami ni, in ne vem, če se bomo kdaj lotili tega dela, dasi bi bila dobra investicija.

Tam v Clevelandu se "prepirajo," kdo je kdo zaradi "narodnega svetišča," čigav je ali čigav naj bo. Slovenski delavci! ali še ne poznate ljudi, ki bi bili radi ofrakani mali buržuji med nami?

V Milwaukee je bil — in je menda še — tudi prepir, kje in kakšen bo narodni dom. Pri vsem tem se nič ne pomisli, če smo res narod kot celota, in koliko lahko zmoremo. Živimo v dobi strojne produkcije; v dobi, ko se mora naš narod bojevati z drugimi narodi vred za zboljšanje ekonomskih razmer. Ali se naj postavljamo, da smo narod zase?

Tudi v naši slovenski naselbini je bila sprožena misel, da si postavimo narodno "svetišče" pred nekaj leti. Ta misel živi, in najbrž bo pri tem ostalo. Če se bi pa res kdaj naselbina toliko zganila, da prične z delom—bi ga ne dodelali; lahko bi nastalo, da bi prej hoteli vsak svoje, ali bi se pa sprli, kdo bo imel "zaslužen" spomenik za "blagor naroda."

Arhivar.

Domov piknik

Milwaukee, Wis. — V nedeljo 27. julija je bil zopet nadvse vroč dan. Ceste v osrčju mesta so bile prazne in mirne. Vse je bežalo ven in iskalo hladila zunaj mesta ob jezerih, parkih in senčnatih gozdičih. Bil je prav primeren dan tudi za piknike. Tukajšnja Sloga št. 16. je obdržavala na ta dan svoj piknik. Največja privlačnost je bil lep Durant sedan, ki je storil srečnega rojaka Joe Marolta, 313 Walker st. Zabeležili so dober uspeh.

Za nami je letos še nekaj piknikov z večjimi in manjšimi uspehi. Pred nami pa je med drugimi še eden, za katerega se mora zanimati sleherni milwauški Slovenec in gledati, da pripomore svoj delež, da bo najuspešnejši med vsemi. Zakaj? Zato, ker bo to piknik naš vseh, ker bo pomagal preostanek tega piknika graditi nam tako potrebni Slovenski dom. To bo v nedeljo 17. avgusta na Gazvodovi farmi.

Že vse, kar se pripravlja za ta piknik, daje garancijo, da bo prekašal, kar se tiče raznoličnosti in zabavnosti, vse dosedanje naše slične "zunanje afere". Gmotni uspeh zavisi pa od naše skupne zavednosti. Sliši se že sedaj od mnogih, ki pravijo: "Ja, slabi časi so res, ampak na piknik Slovenskega doma bom pa vseeno šel, si bom pa prej ali pa potem kaj pritrgal in prišparal."

To je dobro znamenje, ki prikazuje za stvar dobro voljo Slovencev. So pa še tudi drugi vzroki, ki vsakogar silijo na ta piknik. V mizernih časih, v kakršnih se nahajamo, se ne bo nikdo branil takih nagrad kot se jih bo izdalo na ta dan, in bo zato vsakdo žrtvoval par kvodrov, da jih doseže, če mu bo sreča mila. Avtomobil, radio, in električni čistilnik so trije glavni dobitki, do katerih je vsakdo dostopen, namreč ako si nabavi vstopnice, ki stane vsaka samo 25c. Kupite jih več, da s tem povečate možnost do ene ali več nagrad. Poleg teh treh bo pa še nekaj manjših vrednostnih nagrad.

In če bi omenjeni piknik ne vseboval prav nobenih nagrad in drugih številnih novosti, ki se jih pripravlja, vseeno že namen, kateremu bo služil preostanek tega piknika, je dovolj važen in vreden, da vsakdo stori svojo dolžnost: navzoč 17. avgusta na Gazvodovi farmi. To bo piknik za dobrobit in blagor celotnemu milwauškemu slovenskemu življu.

Jos. Matoh, tajnik.

Nasprotuje vmešavanju policije v aktivnosti radikalcev

Salt Lake City, Utah. — "Mi se ne bojimo radikalnih agitatorjev. Pustite jih, naj govorijo karkoli hočejo." Tako izjavlja list Utah Labor News, komentirajoč napad policije v Salt Lake Cityju na neko radikalno zborovanje. Policija je ob tej priliki aretirala nekega radikalnega govornika ter ga zaprla. "Vmešavanje policije in ječe pomenijo večjo nevarnost kakor pa radikalci sami, ker delajo iz njih nepotrebne mučenike, kar bi se ne smelo goditi, ker njihovemu gibanju prej koristi kot škoduje.

Družinska tragedija

Chicago. — William R. Woods, star 45 let, je v nedeljo ustrelil svojo ženo v bližini svojega stanovanja na 2602 Wallace st., nakar si je še sebi pognal kroglo v glavo. Žena je bila takoj mrtva, dočim je on umrl par ur pozneje v bolnišnici. Vzrok tragedije je bila ljubosumnost.

V NEPRILIKI

[illegible] ra. [illegible] v Readingu, Pa.

Največji prekop v Evropi

Načrt, da bi se zvezale vse proti severu tekoče reke v Nemčiji z velikim prečnim, plovnim kanalom, je že zelo star. Celo Napoleon se je že zanimal zanj, čeprav prekop takrat še ni bil posebno potreben. Pozneje, pred kakimi 70 leti, ko so začela ob teh rekah nastajati velika industrijska mesta, je pa zanimanje za kanal zavzelo povsem konkretne oblike.

Za začetek so hoteli zgraditi tako zvani Dortmund-Ems kanal, ki naj bi omogočil ladjeplovbo med Renom, Wesero in Labo. Načrt je pa takrat zaradi političnih nasprotstev padel v vodo. Šele po vojni, ko so bridke izkušnje pokazale, kako bi bil kanal tudi velikega strateškega pomena, so se lotili dela v posameznih odsekih in sedaj je odločeno, da se bo ves kanal zgradil do 1937.

Od prekopa bodo imela največji dobiček porenska premogovna in fužinarska okrožja, ki bodo lahko na zelo cenen način oskrbovala velika industrijska mesta severne Nemčije, zlasti Berlina s surovinami. Nasprotno se pa južne nemške dežele za prekop nič kaj ne ogrevajo, ker se boje konkurence Porenja. Zoper gradnjo so tudi nemške državne železnice, ki jih bo prekop nedvomno prav občutno oškodoval.

Lokalni patriotizem, ki menda cvete v Nemčiji bujneje kakor kjerkoli drugod pa vidi v zgradbi te velikanske vodne ceste, ki bo držala tudi preko Berlina, samo umetno favorizirajo in grade na milijon kvadratnih metrov zvez, ki jih ustvarja prekop, se bo razširil Berlin v ogromno trgovsko in industrijsko naselbino, v nekakšno osrednje premogovno tržišče severne Evrope. Premog, ki se bo dovažal v Berlin po kanalu, bo pri toni za 70 do 100 dinarjev cenejši kot doslej in bo popolnoma izpodrinil angleški premog, ki ga sedaj uporablja večina berlinske industrije. Delavnost bo zaradi tega silno narastla in privabila v mesto nove ogrompe armade delavstva z dežele.

Isto velja tudi za nekatera druga mesta ob bodočem prekopu. V bližini Magdeburga, kjer se bo križal kanal z reko Labo, projektirajo in grade na milijon kvadratnih metrov obsegajočem industrijskem svetu velikanske cinkarne, elektrarne in plinarne, ki bodo največje v Nemčiji, in ki se bodo po kanalu oskrbovale s potrebnimi surovinami.

Jasno je, da tako velik napredek nekaterih delov države na škodo drugih ne gre vsem v račun. Sicer so pa to nemške zadeve in nas kot kroniste zanima samo še: koliko bo veljala zgradba prekopa in kdaj bo dovršena?

Država, ki sama vodi in nadzoruje vsa gradbena dela, se je zavezala, da bo prekop popolnoma dovršen l. 1937. Kanal bo veljal z vsemi odcepi in drugimi stranskimi deli po sedanjem proračunu okroglo 7 milijard dinarjev.

(Živ. in Svet.)

Zgodovinske izkopnine na Češkem

Pri izkopavanju gline za opekarno v Čelakovicah so delavci naleteli na prastare grobove nekdanjih germanskih naseljencev Češke, Turingov. Vseh grobov je bilo odkritih 19 in je s temi najdbami dokazano, da so Turingi, umikajoč se v dobi preseljevanja narodov pred Huni in Avari. posedli ne samo predele med Labo in Salo, marveč so prodrli tudi daleč na jug ob Labi. Tu so živeli v 5. in 6. veku našega štetja pred prihodom Čehov. Najdene stvari so velike cene za narodopisje germanskih plemen, ker se da iz njih skoro do najmanjše podrobnosti določiti način življenja Turingov.

Najdena okostja pričajo, da so bili stari Turingi visoke rasti in silne telesne sestave. Vsa okostja so obrnjena z obrazom proti vzhodu in najdeni predmeti pričajo, da so davni pokojniki člani bojevitega plemena. V grobovih moških se je našlo orožje, pri ženskah pa glavniki, lonci in drugo domače orodje. Mnogi predmeti so zlati ali vsaj pozlačeni ter imajo tipične germanske risbe kot okrasek. Odličnejši in bogatejši ljudje so pokopani globlje, vendar so bili že vsi odkopani, kar je spoznati po razmetanih kosteh. Gotovo so jih oropali že v pradavnih dobah sovražniki ali domačini, da so se polastili dragocenega orožja. Največjo pozornost vzbuja grob viteza na konju. Za posmrtno življenju so mu položili v jamo posodo s hrano in popolno bojno orožje. Tudi ta grob je do globine pasu oropan najdragocenejših predmetov. Ob pasu so našli še zaponko, ki se je držal kosec sprhnelega platna. Ves ta grob bodo ohranili in prenesli v praški muzej; doslej so odkrili v srednji Evropi le še en sam podoben grob na Saškem, ki pa je manj ohranjen. Nekoliko podobnih gomil so odkrili v Skandinaviji. Za stvar se zanimajo zlasti nemški učenjaki.

Milibar

Francoska meteorološka postaja naznanja zračni tlak v milibarih — kar je nova mera — dočim za barometer še nadalje izraža v milimetrih. Novine so zategadelj nedavno izrekle željo, naj se za nestrokovnjake uporablja obojno štetje, staro in novo. General Delcambre, ravnatelj omenjenega zavoda, je zato odredil, da bodo tlakomeri poslej opremljeni z dvojnimi znaki. Na drugi strani pa je priobčilo glasilo francoske meteorološke družbe ("la Meteorologie") vzorec z dvojnimi stopnjami. Tako se bo občinstvo polagoma navadilo na milibare, kakor je svoje dni nadomestilo seženj z metrom.

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

ŠE O MORSKI NESREČI NA JADRANU

Kaj izjavljata kapitana. — Inozemski tisk o nesreči. — Uradna preiskava. — Praški tisk in njegova ugibanja

Ljubljana, 9. julija 1930.

O nesreči na Jadranu pišejo še vsi časopisi zelo obširno. Zanimivi sta pač izjavi obeh kapitanov "Karagjorgja". Drugi oficir Vidas, ki je poveljeval ladji v času katastrofe, je izpovedal:

"Nekoliko po drugi uri ponoči sem opazil "Morosinija" zelo daleč, ker je bila noč krasna in Mirna. Na istem mestu smo se srečavali z Morosinijem vsak teden. Morosini je že oddaleč kazal zeleno luč, radi česar sem vzel še bolj desno smer, tako da smo pluli skoroda blizu obale otoka Galješnjaka. Toda kljub temu, da sem krenil po nižjem kurzu, kolikor sem največ mogel, in pri tem pokazal Morosiniju našo rdečo luč, je prihajal on v čudni smeri, tako, da sem le za trenotek opazil na njem rdečo luč, potem pa takoj spet zeleno. (Rdeča luč je na levi strani ladje!) Vse to se zgodilo v nekaj trenotkih.

Ko sem videl neizgobino nevarnost, sem udaril z nogo ob tla, da bi s tem opozoril kapitana Prodana, ki se je nahajal pod menoj in nekaj delal. V tem trenotku se je Morosini že zaletel v naš levi bok in prodrl vanj z brzino 17 milj. Strašni udarec je vrgel mene in krmarja, da sva oba padla na tla. Ta hip je že prihitel na poveljniški most kapitan Prodan ter ukrenil vse potrebno."

Kapitan Prodan izjavlja:

"Čim se začul udarec drugega oficirja, sem planil iz kabine. Prav ko sem stopil skozi vrata, nas je zadel Morosini. Le čudež me je rešil gotove smrti, kajti prav v trenotku, ko sem skočil iz kabine, se je pričel lomiti železni masiv levega boka parnika med peklenskim truščem. Ako bi ne zgrabil za ročaj stopnic ter z enim skokom skočil na mostič, bi bil ubit od železja. Ko je prišlo do karambola, je bilo videti, kot bi poveljnik Morosinija izgubil vso prevdarnost. Ustavil je vsako manevriranje, tako, da sem ga moral jaz z megafonom opozarjati, naj odpelje nazaj. Ko sem se oprostil Morosinija, sem dal zapeljati na bližnjo plitvino. Potniki in moštvo je pokazalo disciplino ter preudarnost. Sicer bi povečana panika povzročila še večje nesreče. Luči so ugasnile, krmilo je odpovedalo. Ker sem imel dva stroja, sem ž njima manevriral in krenil s polno paro k obali, kjer sem nasedel na plitvino. Potem se je začelo z reševanjem. Zahteval sem od poveljnika Morosinija, naj zapelje potnike in žrtve v bližnje mesto Biograd, kar pa je odklonil, češ da mu parnik pušča vodo in da mu je radi tega radi hitrejše reparacije Zader bolj prikladen."

Morosini je že večkrat povzročil nesreče

Tako je lani v splitskem kanalu treščil v dve naši jadrnici ter jih občutno poškodoval ter je moral plačati precejšnjo odškodnino. Kmalu nato je zadel v neko drugo jadrnico ter jo potopil. Tudi tokrat je bil kriv Morosini in je moral plačati težke odškodnine. Nesreča v Pašmanskem prelivu, kjer ni nikoli megle in je bilo to usodno noč jasno, pa je silno razburila pomorščake in Primorce. Pripomniti je treba tudi, da je bil Karagjorgje vedno poln ter da so mesta na njem že prav do konca septembra bila že vsa razprodana.

Ker sta se ta dva parnika srečavala vedno baš v tem ozkem prelivu, je kapitan Prodan že večkrat zahteval, da se vozni red spremeni tako, da se ne bi srečavala baš na najbolj nevarnem mestu.

Češki tisk

ugotavlja predvsem, da vozijo italijanski parniki ob dalmatinski obali skoro vedno prazni, dočim so jugoslovanski parniki zmerom polni. Tudi pravijo časopisi, da ne gre za ugotovitev, da je nesrečo povzročila višja sila, marveč je treba zahtevati stroge preiskave! Ves tisk izraža začudenje, kako se je mogla napraviti nesreča v mirnem prelivu v jasni noči! Neki list je celo odkrito zapisal "Italijanski parnik se nalašč zaletel v jugoslovanskega". Drugi spet prikrito namigavajo: "Ali ni morda direktni vzrok katastrofe skrajna brezvestnost ali pa celo še kaj več?!"

Naše jugosl. časopisje

beleži tudi to, da brodolomci, ki jih je Morosini prepeljal v italijanski Zader, niso mogli iz Zadra poslati ne brzojavov niti niso hoteli jemati dinarskega denarja in je moral posredovati šele jugoslovanski konzul, ki je sam sprejemal in oddajal brzojavke. Pet mrtvih, ki so jih prepeljali v Zader, so 7. julija zvečer pokopali na zadrskem pokopališču: so to dva češka državljana, dva Dunajčana (mož in žena) ter eden jugoslovan s Hvara.

Italijansko časopisje

ni nič kaj posebno poročalo o strašni katastrofi, marveč je predvsem skušalo lansirati v svet lažnivo, zadnje radostno vest, da je naš kapital izvršil samomor. No — to jim ni uspelo. Tudi poročajo o nesreči pristransko, hoteč odvaliti krivdo od Morosinija.

Zanimivo pa je dejstvo, da je naš parnik opazil nevarnost, se ognil k obali, a ko Morosini le ni spremenil svoje smeri in se naš parnik ni mogel več umakniti še bolj na desno, ker bi sicer nasedel na plitvino, je kapitan Prodan ustavil svoj parnik ter dajal znake s sireno Moresiniju, ki pa je drvel naprej ter se zaletel v Karagjorgja. Kako Moresini ni mogel preprečiti katastrofe — je res zagonetno. In bogve ali se bo mogoče ozirati na izid preiskave tako gotovo, kakor na mnenja, ki jih te okolnosti zbujajo.

Zveze Slovenije z morjem

Ljubljana, 8. julija 1930.

Že dolga leta se vodijo boji in pogajanja za ustvaritev zveze Slovenije z morjem. Ta načrt je postal z izgubo Trsta tem bolj pereč in kriči po rešitvi. Slovenija nima dobre zveze z morjem in je potrebno zgraditi nove proge. Načrtov za progo je bilo predloženih v zadnjih letih več in mnogo javnih in skritih debat je bilo vodenih o tem vprašanju. Največ debat je bilo krog glavnih načrtov, namreč načrta inž. Klodiča ter češkega inž. Musila. Zdi se, da je obveljala Klodičeva proga.

V nedeljo 6. julija je bila sklicana na Sušaku konferenca zastopnikov vseh gospodarskih korporacij dravske in savske banovine, zastopniki mest in oblasti ter banskih uprav so dospeli na konferenco, ki naj bi opozorila javnost in merodajne kroge na važnost zgraditve te železniške zveze ter ukrenila, da se z akcijo čim bolj pospeši. Na zborovanju, ki mu je predsedoval sušaški župan, je imel glavni referat inžiner Klodič, pomočnik ravnatelja ljubljanske železniške direkcije, ki je orisal najprej nekoliko zgodovino o razvoju tega vprašanja, o tehnični ter finančni strani projekta. Poudaril je, da izgubimo letno najmanj 50 milijonov dinarjev s tem, da moramo uporabljati tuja pristanišča za svoje blago, ki ga izvažamo. Zato je odveč, ozirati se na velike stroške gradnje, ki bi bili v doglednem času poplačani. Opisal je boj za posamezne trase, od katerih je končno obveljala tale odločitev: Zgradi se od Kočevja do Vrbovske proga, ki bi vezala kočevsko železnico s progo Zagreb-Sušak. Ta nova proga bi bila dolga 58 km. Da pa bi bila z morjem direktno zvezana tudi Štajerska, naj bi se zgradile še proge Sevnica-Št. Janž, s čimer bi dobili zvezo z dolenjsko železnico, od Črnomlja do Jadrča (na novi progi Kočevje-Vrbavsko) pa naj se zgradi spet nova proga. Ti dve progi bi zvezali Zidani most preko Sevnice-Št. Janža-Črnomlja in Vrbovskega s Sušakom.

Te tri nove proge bi zvezale dolnjo in zgornjo Slovenijo z morjem. Toda to še ni zadosti, zakaj sušaška luka je že danes malone premajhna in bi bilo treba povečati jo. Zato bi se moral Sušak zvezati s progami z Bakrom, bakarsko luko — ter z Martinščico, kar bi skupaj lahko tvorilo lepo in prostorno luko, dovolj močno za ves dotok iz Slovenije Hrvatske.

Stroški za zgradnjo omenjenih treh prog bi znašali 370 milijonov dinarjev. Vozni čas iz Ljubljane preko Vrbovskega na Sušak po novi progi bi znašal 6 ur, dočim rabimo danes preko Karlovca 11 ur.

Na konferenci je bila sprejeta rezolucija, ki utemeljuje potrebe ter nujnost novih prog in nove zveze ter vsebuje apele na javnost ter oblasti. Izvoljen je bil tudi akcijski odbor, ki so prišli vanj zastopniki gospodarskih korporacij, zastopniki mest, zastopniki banskih oblasti in uradov ter ugledni strokovnjaki.

Rudarski nesreči. — 30-letni rudar Stanislav Knavs iz Litije je kopal pred dvema dnevoma vodnjak z drugimi delavci v Šmartnem pri Litiji. Delavci so odstranjevali prst ter jo zamenjavali s savskim kamenjem, ki filtrira vodo. Na dnu je stal Knavs. Ko so spuščali škaf s kamenjem v vodnjak, se je vrv pretrgala, škaf s kamenjem pa je padel v globočino ter Knavsu na glavo. Knavs je dobil resne poškodbe na glavi in hrbtu. Prepeljali so ga v Ljubljano. — Druga nesreča se je zgodila v Zagorju. Tamkaj gradijo nov širok tir od rudnika do postaje. Pri novo zgrajenem mostu za tir so vršili delavci zasipavanje. Delavec Ivan Turek, doma s Hrvatske, je prerival hunte z materijalom za zasipanje, radi dežja pa so bile tračnice mokre in so hunti zdrseli — Turek pa je zašel med dva vozička, ki sta ga stisnila. Prvo pomoč je nudil domači zdravnik, opoldne so ga prepeljali v Ljubljano, kjer pa je v bolnici že podlegel. Imel je stisnjen in nalomljen prsni koš.

Pogrešan turist. — Nova planinska nesreča? — Domneva se, da so naše planine zahtevale novo žrtev. Pred tednom dni je odšel visokošolec Luckmann, doma z Jesenic, v Vrata, češ, da gre fotografirat v planine in da bo te fotografije napravil za ljubljansko univerzo. Od tedaj ni bilo nobenega glasu več o njem. Zato je večja skupina turistov in vodnikov odšla ter napravila daljši obhod po planinah, vendar niso nikjer našli nobenega sledu za pogrešanem. Ekspedicija je zdaj odšla čez Sleme do lovskih koč, ker pravijo, da so ga nekateri videli v lovskih kočah. Ali ga bodo zdaj našli in ali živega ali mrtvega — je še odprto vprašanje.

Smrt mlade matere. — Justina Srečnikova iz Tržiča, žena čevljarja, je bila poročena dobrih osem mesecev in s soprogom sta pričakovala veselega trenotka. Čas pa je mater nekoliko prehitel. Odpeljali so mater v ljubljansko porodnišnico, kjer je preteklo sredo povila v smrtni nevarnosti dvojčka, dečka in deklico. Mož je ves radosten odpotoval v Ljubljano, v porodnišnici pa so mu povedali, da je žena izgubila mnogo krvi in da bi jo rešila mogoče transfuzija krvi. Mož je takoj ponudil svojo kri, trikrat so mu jo vzeli ter vbrizgali ženi, vendar je žena podlegla slabosti in umrla. Umrlo je tudi dekletce Erika, deček pa je ostal možu, ki je izgubil ženo in enega otroka hkrati. Pokojno so prepeljali v Tržič, kjer je bila pokopana.

Zopet požig v kranjski okolici. — Na lesnem skladišču posestnika žagarja in lesnega trgovca Porente v vasi Breg je v noči od ponedeljka na torek izbruhnil požar. Ogenj je nastal nekaj po polnoči. Ker je bil les suh, se je ogenj hitro širil in zajel vse skladovnice desk. Kljub pomoči gasilcev so deske zgorele, zgorela je tudi neka sosedna stanovanjska hiša. Sreča je bila še, da ni vlekel veter, zakaj prav v bližini je vsa vas Breg in bi lahko ogenj objel vse hiše. Ljudje so stali na strehah ter vsak prileteli ogorek takoj ugasnili. Škoda je velika, posestnik Porenta ima samo na deskah škode nad 150,000 Din. Celokupno škodo pa cenijo na četrt milijona. Ogenj je bil podtaknjen, kakor že več zadnjih požarov. Za storilcem ugibajo, a ne vedo nič točnega.

Kršilec prohibicije oproščen

Denver, Colo. — Tony Figiliano, star 72 let, je varil pivo in radi tega je bil poklican pred sodnika, kjer je izjavil, da se je pivu tako navadil, da ne more biti brez njega. Ker ni bilo nobenega dokaza, da je pivo prodajal, ga je sodnik odpustil domov brez vsake kazni.

A. Garden:

OPAZOVANJA

Zadnja svetovna vojna je bila mogoče res vojna za "demokracijo"——čudna demokracija, ako so topovi, strupeni plini in drugo morilno orožje njeni nositelji. Prihodnja vojna za trge pa bo bolj plebejskega značaja. Sicer idealističnih fraz še ni zmanjkalo in bodo tudi v prihodnjem "plesu" igrale svojo vlogo, za kar bodo skrbeli veliki in mali duhovni "narodne obrambe" in "narodne časti."

•

Govoriti o tem predmetu ni prijetno in tudi postane dolgočasen, ako se ga bolj pogosto omenja. Vendar pa je potrebno, ako se naj ljudstvo izogne katastrofi, kateri se vedno bolj bližamo kljub vsem 'pomirjevalnim' paktom. Kako grozen bo ta ples, kadar in ako pride do njega, si more predstavljati le bujna domišljija, ki se ne boji gledati—v duhu—na eskadrile vojnih aeroplanov, ki mečejo na frontah in v zaledju strupene pline in granate na vojake in mirne prebivalce v večjih in manjših mestih.

•

Iz Francije je prejšnji teden prišla drobna vest, da francoski vojaški eksperti pod vodstvom generalnega štaba eksperimentirajo z novo morilno iznajdbo. Njena značilnost je ta, da meče krogle na poljubno daljavo brez vsake topovske cevi. Torej pravi morilni stroj. Poročilo tudi pravi, da bo stroj daleč nadkriljeval moderne topove. Je to jako razveseljiva vest za slehernega: boljše morilno orožje, hujše strupene pline—vse to so sredstva šovinističnega kapitalizma za "napredek" civilizacije.

•

Pred nekaj tedni je prišla slična vest iz Londona. Tudi Anglija se z drugimi velesilami pripravlja za "mir." Njeni vojaški eksperti so iznašli avtomatično letalo, katerega pilotira "robot"—mehanični instrument. V laboratorijih njenega vojnega departmenta—in na tem izumu se ukvarjajo vse države—sedaj skušajo iznajti, oziroma spopolniti zračni torpedo. To se jim gotovo posreči doseči, ker glavni del fizične vede—fizika, inženirstvo in kemija—služi v današnji civilizaciji destruktivnim namenom.

•

Lastnost zračnega torpeda je še skrivnost angleškega vojnega departmenta. Z vesti je le toliko razvidno, da bo torpedo gnal motor—slično kot letalo—od katerega bo odvisna njegova daljava—cilj. In ker je motor danes še jako izpopolnjen, si je lahko misliti potencialno možnost tega peklenskega stroja.

•

Težki zračni torpedi bodo švigali po zraku in delovanje motorjev bo kontrolirano potom 'robota' — posebnega mehanizma. Švigali bodo visoko po zraku in na veliko daljavo—sto, tisoč in več tisoč milj, dokler ne pridejo na svoj cilj, ki bo—večje mesto sovražne dežele. Ko bo torpedo, napolnjen z večjo tonažo najhujšega razstreliva in smrtonosnega plina, pribrzel nad mesto—na svoj cilj—bo motor avtomatično prenehal delovati. Potem—padec in grozovita razstrelba, katero bo slišati v deveto deželo. Kjer je še prejšnji hip stalo milijonsko mesto, bo par trenotkov po eksploziji torpeda ostalo le kup razvalin, iz katerih bodo švigali do neba segajoči zublji, vmes pa bo slišati tisoče razstrelb plina in drugih eksplozivnih snovi. Vse življenje bo na mah pokončano.

•

To je potencialna možnost tega novega morilnega stroja, krona vseh človeških izumov. Radi grozne slike, ki jo nudi že sama domišljija, bo mogoče kdo ugovarjal, da se ne bo nobena država drznila rabiti tega orožja. Strah pred posledicami bo gotovo velik faktor. Vendar je pa vsakdo velik naivnež, ki veruje v človečanstvo v vojno zapletenih držav.

•

Ravno zadnja vojna pokazuje, da od vojnih štabov kapitalističnih držav ni pričakovati drugega kot mrzlično stremljenje po dosegi najefektivnejše rabe najhujšega morilnega orožja. Zapomniti si je treba, da je vsaka v vojno zapletena država vladana po vojnem in mornaričnem generalnem štabu. "Ljudski zastopniki"—od prezidenta do vaškega "dog-catcherja"—so v službi vojnega aparata, in čim hujše orožje imajo, čimbolj je "obramba" spopolnjena, temveč "sovragov" je pobitih in tem popolnejša je zmaga. Vsaka država si je še v vsaki vojni prizadevala nadkriliti sovražnika v morilni umetnosti. In prihodnja vojna ne bo izjema. Razlikovala se bo od prejšnjih le v tem, da bo nepojmljivo strašnejša, ker od zadnje svetovne vojne se je morilni aparat in sposobnost slehrne države mnogokrat izboljšal potom novih iznajdb.

•

Od začetka sem omenil, da prihodnja vojna ne bo za "demokracijo," pač pa vojna za trge. To je bila sicer še vsaka vojna, vendar pa vprašanje tujih trgov ni bilo še nikdar toliko v ospredju kot je ravno sedaj. V zadnjem stoletju Anglija skoraj ni imela nobenega konkurenta. Bila je edina država, ki je zalagala svet s produkti svojih tovaren. Sedaj pa je na pozorišču najmanj šest močnih industrialnih držav, ki iščejo tujih trgov in se v večjem obsegu nahajajo v gospodarski krizi radi pomanjkanja trgov za njih produkte.

•

S tega vidika je trgovinski boj med Rusijo in Ameriko, ki je v zadnjih par tednih izbuknil na dan, sicer v miniaturi, večjega pomena. Jedro tega boja je ta da je kapitalistična Amerika pripravljena prodajati Rusiji svoje produkte, ne trpi, pa da bi tudi Rusija prodajala svoje produkte Ameriki. Zabranjenje ruskim ladjam, da bi izložile večji tovor lesne kaše (iz katere se dela papir) ter lesa, pomeni "Yankee" imperializem v novi obleki. Argument, da so te produkte izdelali ruski kaznjenci, je navadna kamoflaža ameriških džingoističnih imperialistov. Država, ki potom "yellow dog" pogodb, sodnijskih prepovedi in z vsem svojim policijskim aparatom drži delavce v mentalni in gospodarski odvisnosti, ki je svoje vrste suženjstvo, nima pravice do moraličnih ugovorov proti ruskemu uvozu blaga, čeravno bi ga izdelali kaznjenci.

•

Ta incident poleg drugih značilnosti pokazuje vso hipokritstvo "Yankee" kapitalizma. Medtem ko se za gospodarsko in socialno stanje ameriškega delavstva prokleto malo zmeni, igra v sferi mednarodne trgovine hinavskega moralista. Odel se je s protektivno carino najgorostasnejše in gospodarsko samomorilne vrste. Končno je gotovo to, ako se ameriški narod ne strezni in v doglednem času ne trešči kapitalizma na smetišče, se bo na smetišču znašlo precej milijonov Američanov nižjega in srednjega sloja. Ostali pa bodo umirali na bojišču v kaki zunanji državi, kamor jih bo pahnil ameriški imperializem. In sicer lahko tudi v Rusiji, ker z napredovanjem novega družabnega reda v njenih mejah, bosta prišla oba sistema do vedno ostrejših konfliktov. In ker je današnja Amerika nositeljica kapitalističnega bandera in Rusija je na drugi strani pa dovolj arogantna in s fanatizmom prežeta, ni konflikt med tema državama—nositeljici dveh fundamentalno nasprotujočih si sistemov—povsem "pipe-dream."

Največja ameriška mesta

Dasi letošnje ljudsko štetje (census) predstavlja dosedaj največje statistično podjetje izvedeno v tej deželi, vendarle, kakor se zdi, bo delo dovršeno v rekordnem času. Delo pravega seštevanja je že dokončano na licu mesta. In da se izve za izide v poedinih krajih, je bilo dovoljeno poedinim okrajem, da objavijo preliminarne izide ljudskega štetja. Zato vemo že sedaj za izid ljudskega štetja v poedinih krajih in okrajih, dočim pri prejšnjih štetjih je bilo treba počakati mesece in mesece, predno je centralni urad v Washingtonu objavil končne izide.

V ljudskem štetju l. 1920 smo imeli tri mesta, ki so imela prebivalstvo čez miljon duš, namreč New York, Chicago in Philadelphia. K tem miljonskim mestom sta bila sedaj dodana Detroit in Los Angeles. Vrsta tridesetorice največjih mest v Združenih Državah se je spremenila — nekatera mesta so se pomaknila naprej glede števila prebivalstva, druga so izgubila svoj red v vrsti. Los Angeles je kar skočil iz desetega v peto mesto in Baltimore je preskočil Boston. Desetorica največjih mest je pridobila kar 3,000,000 prebivalcev tekom desetih let. Toliko Chicago, kolikor Los Angeles sta se razmerno bolj povečala kot New York.

Začasni izid pokazuje sledeče številke prebivalstva:

New York	6,958,000
Chicago	3,550,000
Philadelphia	1,962,000
Detroit	1,565,000
Los Angeles	1,232,000
Cleveland	901,500
St. Louis	817,000
Baltimore	772,000
Boston	770,000
Pittsburgh	664,000
San Francisco	622,000
Buffalo	573,000
Milwaukee	569,000
Washington, D. C.	486,000
Minneapolis	462,000
New Orleans	462,000
Cincinnati	449,000
Newark	440,000
Kansas City, Mo.	400,000
Seattle	382,000
Indianapolis	364,000
Atlanta	360,000
Rochester, N. Y.	325,000
Denver	320,000
Portland, Ore.	299,000
Huston	290,800
Toledo	290,700
Columbus	286,000
St. Paul	271,000

Naselbina enajstih milijonov

Res je sicer, da mesto New York ni toliko zrastlo, kolikor se je pričakovalo, ker se je mislilo, da bo preseglo 7 milijonov. Treba pa pomisliti, da v metropolitanskem okraju mesta New Yorka, t. j. v okraju, ki tvori kolobar s premerom 40 milj in s središčem v City Hall, živi približno 11 milijonov duš. Na isti način bi se številke za poedina mesta znatno povečale, ako bi vštели predmestja dotičnih mest. In ravno predmestja so se povsod znatno povečala.

Dosedaj imamo le malo podatkov, kar se tiče skupnih številk prebivalstva za poedine države. Država New York seveda ostaje najbolj obljudena država Združenih držav; ima 12,609,000 prebivalcev, kar pomenja 18.6 odstotka več kot deset let nazaj. Florida, ki ima skoraj poldrug milijon ljudi, se je v desetih letih povečala za 51%. Država Missouri ima 3,619,000, kar pomenja le 6.3% poviška tekom desetih let. V tej državi kar 83 okrajev zaznamuje zgubo prebivalstva.

Največji porast v desetih letih so imele sledeče države: California (64.6%), Florida (61.6%), Michigan (31.3%), Texas (24.6%). Georgia ima skoraj isto prebivalstvo (povišek 0.29%) in Montana je dejanski izgubila na prebivalstvu (pomanjkljaj 2.8%). Niso še znani izidi držav Pennsylvania, New Jersey, Oklahoma, Louisiana, Mississippi, Oregon in Idaho.

Na podlagi objavljenih izidov in cenitve prebivalstva v zgoraj omenjenih držav, katerih izid še ni znan, se število prebivalstva Združenih držav (t. j. 48 držav in distrikta Columbia), ceni na 122,452,000.

Leta 1920 je bilo 68 mest, ki so imela čez 100,000 prebivalcev, sedaj pa 94 mest. Najnovejše mesto v tej skupini mest je Gary, Indiana. V teh 94 mestih Združenih držav stanuje 36,493,970 prebivalcev, kar pomenja 32.76% več kot l. 1920.

Mezdna znižanja in draginja

Medtem, ko v mnogih industrijah znižujejo plače delavcem, pa ostajajo cene raznih življenskih potrebščin na prejšnji višini

Washington, D. C. — (F. P.) — Medtem, ko razni ekonomski izvedenci izdajajo svarila, da bo depresija, v kateri se nahaja dežela že cele mesece postala še hujša, če se bo nakupovalna zmožnost prebivalstva še nadalje nižala, pa prihajajo v delavski department poročila o nadaljnih mezdnih redukcijah v raznih industrijah, kakor je razvidno iz tedenskega poročila delavskega departmenta. To pomeni, da tudi nakupna sila prebivalstva še zmerom pada, kar vsekakor ne more roditi dobrih posledic in da bo industrijska kriza, ki je itak že dovolj težka in občutna postala še občutnejša; kajti zmajnšanje nakupovalne moči delavskih mas pomeni le podaljšanje in poslabšanje industrijskega zastoja.

Dejstvo je, da mezde padajo hitrejše kakor cene raznim življenskim potrebščinam. Medtem ko so cene življenskim potrebščinam od junija 1929 do junija 1930, padle jedva za 2.1%, pa znaša mezdno znižanje v raznih industrijah od 5 do 10 odstotkov, poleg tega pa se uvaja v industrije priganjaške metode in delovni čas se krči; delavci so prisiljeni producirati isto kvantiteto blaga v krajšem delovnem času in ob manjših plačah, kar zelo zmanjšuje njihovo nakupovalno zmožnost, kar je eden izmed glavnejših vzrokov čedalje hujšemu zastoju v trgovini.

Medtem pa brezposelnost še zmerom narašča. Delavski department priznava, da je brezposelnost v neki reprezentativni industrijski grupi, ki uposljuje blizu pet milijonov delavcev, narasla za 1.8% v enem samem mesecu med junijem in majem letošnjega leta, istočasno pa so se znižali dohodki delavcev, ki še delajo, za 2.7%.

V ZRAKU 23 DNI

Letala Hunterjevih bratov, ki so pred nekaj tedni dosegli svetovni rekord na polju letalske vztrajnosti. Spodaj je letalo "Chicago," ki je bilo v zraku 553¼ ure; na vrhu pa letalo "Big Ben", s katerim so tekmujočemu letalu dovažali gasolin, Hunterjevima bratoma pa hrano.

SREČANJE

(Za Prosveto napisal Ant. Adamič.)

Zavila sta v gozd. Podsolnčnik je pošumeval v vrhovih, drevje je rdelo, maklen se je oblistaval, njegovi listi so krožili in cepali liki osti na tla. Po lozici ob levi je modrel podlesek, nekje više se je režala šoja. Vsekod se je oznanjal prihod jeseni, noseče, medle, izžete žene bosih nog, razgaljenih, uvelih prsi, s prazno košaro na glavi, proseč milodarov.

Kakor bi bila oba enih in istih misli, sta zavila s steze na majhno tratino. Vprašujoče ga je pogledala in Černič je potrdil. Za šopom razrastlega grmičevja je sedel v travo. Ana je privila svilnato krilo in je tudi sedla, toda nekaj korakov stran in niže od njega. Sta se spomnila nekdanjih dni? Ana je globoko vzdihnila, Černič pa je drezal s palico pred seboj po travi med koreninjem. Nekaj časa sta molčala.

S tresočim se glasom je Ana prva prekinila molk: "Kako mineva čas! Ali je res že prilično deset let, odkar sva se videla poslednjič?"

"Zdi se mi. Morda je več, morda manj, sam ne vem. — In kaj potem?"

"Prav nič! Marsikaj sem premišljevala o vas. Še vedno vas ne morem doumeti, kakor bi bili rebus. No, govorite, poslušam vas."

"Kaj naj povem? Videti sem vas hotel — kar tako."

"Kar tako?" ošinila ga je z zlokobnim očesom. "Tega pa ne pomislite, da sem jaz omožena in da imam otroke?" Hotela se je dvigniti.

"Počakajte!" je zaprosil.

"Torej, govorite!" Uprla je glavo v dlan in jo nagnila proti njemu.

"Menil sem, mislil sem . . . da me ne bi napačno sodili. . . Saj veste, tedaj . . ."

"Se hočete opravičevati?" Poroglijivo se je zasmejala. —

"Se ni potreba, je tudi brezpomembno."

Namršil je obrvi in je govoril trdo: "Nič se ne bom opravičeval! Bilo bi v resnici nezmiselno. Ve ženske hočete, da mora vprav vsako ljubezen venčati zakon. Brez oltarja in poročnega prstana si ne morete zamisliti ljubezni, hočem reči, prave, srečne ljubezni. Kako ste nesrečne, kako smešne! Mi moški, recimo —"

"Vi moški, recimo, ste sami svetniki! Vi ljubite zaradi ljubezni same, — da le ljubite," ga je zasmehljivo prekinila.

"Potrpite, da povem!" jo je ves osupel zavrnil. "Mi ljubimo, a kadar ljubimo, tedaj ljubimo iskreno, iz srca, globoko, verno, za vse večne čase."

"Ha, ha!" se je rogala. Ni se dal motiti, nadaljeval je trdovratno in s povzdignjenim glasom:

"Samo tista ljubezen je v resnici ljubezen, v kateri je ideal nedosegljiv!"

"In tako govorite vi . . . in vi! Ha, ha-ha!"

Razdražen je nadaljeval hitro: "Veste, kaj je prava ljubezen? Morda ne veste, da je raztolmačil neki modrec, ki ni bil vselej strupen, ljubezen takole: Še najbolj srečna ljubezen je tista nesrečna ljubezen, ki v njej dva, fant in dekle, ne zmoreta sreče, da bi se tudi poročila . . ."

Iz oči so se ji usipali bliski divjega sovraštva. Pritegnila je kolena in z grozečim pogledom nagloma vstala. Stopila je trdo pred njega. Tudi Černič je planil na noge, podzavestno je dvignil palico. Ana se je okrenila in bušnila v zaničevalen zasmeh.

"Ti si mož, ti si junak! Meniš, da sem te nameravala s pestmi? Zaslužil pa si in že davno."

Černič je stopil sem in tja, potem je vrgel palico na tla in se malomarno zleknil po travi; utrgal je bilko in jo zvečil.

Ana je mahoma odsekala s hohotanjem, zopet je privila krilo in sedla tik njega. Uzri je majhna, lakasta čeveljčka, temne, prosojne nogavice in čiste, bele volane spodnjega krila brez vsakršnih čipk in vezenin. Sladek vonj kolinske vode je vel od nje. Zadregetal je po životu, sklonil se je v sedež in se nekoliko odmeknil od nje stran.

"Kaj se me bojite? Le sedite nazaj, k meni! Tako. Ne bova se prepirala," je govorila mirno, resno, nagnila se je k njemu in mu pogladila lice.

"Saj res, kaj bi se prerekavala!" je pritrdil in glup usmev mu je zaokročil usta.

"Poljubi me!"

Nagnil se je k nji, da bi poljubil, pa se mu je zmaknila.

"Saj ste vendar oženjeni! Glejte, že bi se lahko malce osvetila nad vami, — če bi sporočila pregrešno poželjivost vaši ženi, ali makar vaši ljubici! Jaz pa se nikogar ne bojim. Moj mož je v vojski in Bog ve, če pride še kdaj nazaj. Veste, zame je mož nič, prav nič, še manj ko nič!" kriilila je z rokama po zraku.

"Za vraga, kaj ste počeli vsa ta leta?" je vprašal.

"Kaj pa vas to briga!"

"Nič, pa vendar prav zelo."

"Naj govorim odkrito?"

"Da."

Zresnil, potemnil se ji je obraz. "Saj res, zakaj pa ne! Naj vam povem vse, ker ste tako radovedni!" Premišljevala je nekaj časa, potem je govorila, sprva nalahko, otožno, nato strastno, krčevito:

"Prvo, kar moram povedati, je, da sem si zamislila svidenje po tolikih letih povsem drugače. — Živela sem v skalnotrdnem prepričanju, da se bo zgrnilo nebo nad menoj, da se bo tedaj svet pogreznil. In kako sem si želela svidenja! Kakor bi me Bog uslišal, mi je prišlo. Zdaj pa tako . . . ! Drugo, kar vam moram povedati, je, da je tak človek, kakor si ti, najbolj zavržena, pomilovanja vredna oseba."

"Prosim, prosim!" jo je ogorčeno prekinil. "Takoj prekliči!"

"Popravljam, naj bo, da je vsak človek, ki zvodi svoje dekle in jo vrže na cesto, velik grešnik, — da ne rečem prave besede!" Na obrazu so ji trepetale mišice.

"Jaz te nisem zavrgel, ne, jaz tebe nisem zavrgel!" je svečano izgovarjal. V srcu je meril njeno sovraštvo, pa mu ni našel dna.

"Ne moti me!" je kriknila. Nemirno se je oziral, če morda kdo ne posluša. Nikogar ni bilo.

"Nikar se ne razburjaj, lepo te prosim!"

"Res, nespametna sem. — — Kako sem zaspala! Človek je smešen, ker se vznemirja za take malenkosti . . . Toda nadaljevati moram, ker sem sklenila, da ti povem vse, prav vse in mirno. Samo ne prekinjaj me, te prosim!"

Černič je vdano molčal in sklonil glavo. Ana se je pomirila in nadaljevala:

"Srečna sem, da nisem dobila takega zmaja, ko si ti, za moža — in to je tretja! Hvala, da si me zavrgel . . . Glej, domislila sem se svoje starejše sestre. Morda se še spominjaš, da se je vprav isti čas, ko jaz, tudi ona ljubila s svojim Karlom.

(Dalje prihodnjič.)

A. Čehov:

NOČ GROZE

Glava mi je bila težka, ko sem stopil neke zimske noči na ulico. Pravkar sem bil pri svojem prijatelju, kjer smo imeli spiritistično seanso in žalosten sem stopal proti domu. Moja pot me je vodila mimo mestnega pokopališča, zakaj stanoval sem zunaj mesta. Besede, ki jih je govoril Espinozov duh meni — mi kar niso hotele iz glave.

"Tvoje življenje se bliža koncu! Spokori se!"

Nisem veroval v spiritizem, toda temna noč, tuleči vihar, tiho padajoči dež in pošastni odmev mojih korakov na samotni ulici — vse to me je navdajalo s čudnim strahom. Ne da bi se ozrl, sem pospešil svoj korak.

"Bog ve, če ni nocojšnji vihar moj grobni spev?" sem mislil in počasi odklenil hišna vrata. Tisti mah je potegnil veter; zdelo se mi je, da se je vsa hiša stresla — in glej, okno v moji sobi je bilo odprto, šipa je padla na cesto in se z žvenketom razletela na tisoč drobcev. Poiskal sem vžigalice. Žigica se je vžigala in v plapolajočem svitu sem zagledal.... Obšla me je groza.... Zakričal sem. Kakor ukopan sem obstal na svojem mestu in zaprl oči. Ali sanjam? Morda imam vročico?

Ne, v temi sem prav dobro razločil obrise velike krste. Zlat križ se je bliščal na rdečem pokrovu. Svetio rdeča barva je pomenila, da je krsta namenjena mlademu dekletu in po fini izvedbi krste sodeč je morala biti mladenka iz viših krogov.

Kaj naj pomeni ta krsta? Kdo jo je postavil v mojo sobo? Ali je prazna? Ali leži morda mrlič v nji? Vrata so bila za časa moje odsotnosti vselej zaklenjena in le najbližji prijatelji so vedeli za kraj, kamor sem spravljal ključ. Morda so mi duhovi poslali krsto, da bi se hitreje pripravil na smrt, ki mi jo je duh Espinoza tako resno prerokoval.

Tako čudno naključje mora spraviti vsakogar iz ravnotežja.

Ves zatopljen v to uganko sem taval po ulicah; dež mi je bil v obraz in kljub kožuhu sem bil kmalu do kože premočen. Kam naj grem? Kam? Nazaj v svojo sobo? Ne, sama misel na krsto me je navdajala s tako grozo, da so mi stopile potne srage na čelo. Toda na cesti vendar ne morem ostati vso noč! Zdajci sem se domislil, da imam tod v bližini prijatelja Upokojeva. Njega sem hotel prositi za prenočišče.

Tekel sem vso pot do njegove hiše, a žal, ga nisem našel doma. Vedel sem, da leži ključ njegove sobe pred vrati pod preprogo. Vzel sem ga in odklenil sobo. Slekel sem se, pretipal do otomane in se ves izmučen vsedel.

Zunaj je še vedno beanel vihar in njegovo tuljenje je bilo vzrok, da se še vedno nisem mogel pomiriti. Vzel sem vžigalico, drgnil ob škatlo in pogledal okoli sebe.... Bilo mi je kakor da me je prijela ledena roka za vrat. Z divjim vzkrikom sem zdirjal iz sobe, kjer sem pustil kožuh in klobuk.

V svetlobi prižgane vžigalice sem bil zagledal veliko krsto, ki je stala sredi sobe. Bila je črne barve in na pokrovu se je bleščal srebrn križ.... "Moj Bog, ali sem zblaznel? Saj ni mogoče, da bi me krste zasledovale povsod? Gotovo sem bolan in vse te krste so le igra moje bolne fantazije!"

Trudoma sem se vlekel po cesti dalje. Kmalu nisem čutil več ne mokrote ne mrazu. Groza, neizmerna groza me je spreletela in lasje so se mi naježili. Ustavil sem se, da bi se malo oddahnil. In ko sem pogledal okoli sebe, sem videl, da stojim pred hišo svojega prijatelja Bogostova.

Brez sape sem prilezel v peto nadstropje. A zdajci sem začul strašno vpitje, vrišč in krik.... Loputanje z vrati in klice na pomoč:

V naslednjem trenutku je pridirjal iz sobe mlad mož in nemilo butnil vame.

"Bogostov, Bogostov!" sem vzkliknil. "Kaj se je zgodilo?"

Bogostov je drhtel po vsem telesu. Prijel me je za roko in zajecljal:

"Vi ste Panihidin? Ali ste res vi, ali je vaš duh?"

"Kaj je z vami?" sem ga ves zmeden vprašal. "In kašni ste!"

"Pustite me, da se malce pomirim. Kako srečen sem, da vas vidim! Ta prekleta spiritistična seansa me je spravila popolnoma iz ravnotežja! Ko sem stopil v svojo sobo, zagledam sredi nje veliko črno krsto! Gotovo je bil to le privid moje razgrete domišljije! A vendar, razumeli boste, da sem se grozovito ustrašil!"

Obnemel sem in obstal: "Prosim vas, povejte mi še enkrat, kaj ste videli v svoji sobi?"

"Krsto — veliko črno krsto!" je ponovil z drhtečim glasom.

Tedaj sem mu povedal, kaj se je zgodilo meni in kako sem potem pri drugem prijatelju našel tudi krsto v sobi. Nato sva jela premišljevati, kaj nama je storiti. Naposled sva šla k vratarju in ga zbudila.

Vsi trije smo se vrnili v peto nadstropje, da pogledamo, kaj je v krsti.

Vstopili smo v sobo, prižgali svečo in Bogostov sam je stopil h krsti in dvignil pokrov.

V temnobnem pričakovanju sta minili dve minuti. Potem sem pogledal v krsto.

Bila je praznal Na dnu pa je ležalo belo pisemce z naslednjo vsebino:

"Dragi Bogostov! Kakor veš, ima moj zet trgovino s krstami in trgovina mu v zadnjem času ne uspeva dobro. Neki upnik ga je zdaj tožil in vsak dan pričakujemo eksekutorja, da mu zarubi vso zalogo krst. Da obvarujem zeta popolnega poloma, sem razposlal vse dragocenejše krste svojim prijateljem. In ker smatram tudi tebe za svojega dobrega prijatelja, te prosim, da obdržiš krsto toliko časa, da mine nevarnost rubežnika. Takoj potem bom poslal delavce po krsto.

Tvoj odkritosrčni Ivan Čeljustin."

Oče Sherlocka Holmesa

Kdo izmed živeče generacije ni o tem gospodu že kaj čital — iz peresa Conana Doyleja ali iz potvorjenih detektivk? Niste čitali? Potem ga poznate vsaj po imenu. Menda ni odraslega človeka med nami, ki ne bi poznal tega mojstrskega detektiva tako ali drugače — vsak pa gotovo ne ve, da se Sherlock Holmes ni rodil iz matere, ampak iz očeta v osebi Conana Doyleja.

Kdo je bil ta mož? Prišel je iz Škotske, kjer se je rodil 22. maja 1859 v Edinburghu in je študiral ne pravoznanstvo, ampak medicino ter je deloval od l. 1882. do 1890, kot praktični zdravnik v Southsa, kjer je bil izvedenec za psihiatrična mnenja pri sodišču. Potem se je vkrcal na nekega kitolovca, ki je odjadral proti tečaju. Poleg zdravniškega poklica se je bavil z literarnimi deli, ki pa mu v začetku niso hoteli prinesti priznanja. Šele ko se je lotil detektivskih snovi, je uspel. Njegovo ime je naglo prodrlo v javnost, ki je sprejela detektivske povesti kot nov literarni obrazec. Ni dolgo trajalo, pa je bil Conan Doyle kot stvaritelj genialnega detektiva Sherlocka Holmesa znan širom sveta. Naklade njegovih spisov so se stopnjevale v stotisoče in milijone. Prevajali so jih v vse jezike. Število čitateljev detektivskih povesti je stalno naraščalo. Seveda so imele Doylejeve stvari tudi neko literarno vrednost, čeprav niso bile standardna dela svetovnega slovstva. Čitali so jih radi tudi veliki možje in o Masaryku je znano, da je pred leti prav rad vzel v roke detektivski roman, ki mu je bil v prijetno razvedrilo.

Odkod pa je vzel Coman Doyle zgled za svojega genialnega detektiva? Iz življenja. Živel je svoje čase na škotskem v Edinburghu zdravnik dr. Joseph Bell. Mož je imel nenavadno ostro oko in je postavljal neprekosljive diagnoze. Čim je stopil bolnik v sobo, ga je premeril od glave do nog in takoj obtičal na najranljivejšem mestu njegove vnanjosti. S tem spoznavanjem ljudi je dosegal dr. Bell velike uspehe. Zgodilo se je n. pr., da je prišel k njemu v ordinacijo vojak. "Vi ste podčastnik," mu je rekel, "in ste služili na Bermudih." — "Kako to veste?" je vprašal začudeni došlec. "Vstopili ste v sobo, ne da bi se odkrili. Tako stopi samo podčastnik v sobo za moštvo. Vaš obraz je ukazujoč. To je čisto vojaška poteza. In izpuščaj, ki ga razodeva vaša koža na čelu, je doma samo na Bermudih." Podčastnik je moral priznati, da je vse tako, kakor je povedal dr. Bell in je dobil pred njim silno spoštovanje.

Po tem Bellu je skrojil Conan Doyle svojega Sherlocka Holmsea, moža z ostrim, asketskim, bistroumnim in duhovitim obrazom, ki je združeval vse poteze genialnega detektiva. A to se je zgodilo že potem, ko je dodobra proučil črtice ameriškega pisatelja Edgarja Alana Poeja, ki je v jedru prvi početnik kriminalnega literarnega tipa v nevezani besedi.

Doyle je imenoval detektiva Holmesa zato, ker je bilo to ime tedaj zelo razširjeno in popularno. Hotel se je postaviti na nasprotno stališče kakor pisatelj Charles Dickens, ki si je rad izmišljal imena. Tudi v tem je docela uspel.

Doylejevih detektivk se občinstvo kar ni hotela nasititi. Pisatelj je imel o njih svoje mnenje in se ni dal zasenčiti od slave. Z zgodovinskimi snovmi, ki so mu subjektivno bolj ležale kakor kriminalne zgodbe, ni uspel. Zato se je moral vedno iznova vračati k svojemu nesmrtnemu detektivu, ki ga je občinstvo nenasitno požiralo.

Za svetovne vojne se je Conan Doyle postavil v službo domovine. Organiziral je v Crowboroughu zbor prostovoljcev, ki se je štiri leta boril na francoskem bojišču. Potem je spisal zgodovino angleških čet na francoski fronti. To delo obsega šest zvezkov. Ko mu je na bojišču padel sin edinec, pa se je odmaknil od vsakdanje realnosti in se vdal spiritizmu. Pred petimi leti je predsedoval mednarodnemu kongresu spiritistov v Parizu, spisal pa je tudi dve knjigi debelo zgodovino tega pokreta.

L. 1902. je bil povišan v plemiški stan. Do zadnjega je živel v svoji hiši v Crowboroughu, kjer je umrl 7. julija, star 71 let.

•

Conana Doyleja so pokopali med rožami na njegovem vrtu v Crowboroughu. Pogreb je bila pristna spiritistična priredítev. Ženski svet se je udeležil pogreba v svetlih letnih oblekah. Prav tako njegova žena in hči. Vdova je prečitala ob grobu na naslov duše njenega moža poslanico, v kateri se je zahvaljevala v imenu vseh prisotnih njegovemu duhu za boj proti laži. Tako so pokopali spiritista Conana Doyleja, toda oče Sherlocka Holmesa bo živel še nadalje brez spiritističnih ceremonij.

"PLAVA KRI"

Španski princ Alfons, dedič španskega trona, v Parizu. Svetovna buržoazija, ki se zbira v tem mestu, se klanja prestolonasledniku, katerega bodočnost ni tako sigurna radi naraščajočega republikanskega gibanja v Španiji.

ŽELODČNE NEREDNOSTI ODPRAVLJENE

"Junija 15, 1930.—Trpela sem na zaprtnici in glavobolu, nobeno zdravilo ni nič pomagalo. Končno, ko sem poskusila

TRINERJEVO GRENKO VINO

se počutim boljše. Zelo sem zadovoljna s to odvajalno toniko.

Mrs. Anna Cross."

Nagle spremembe temperature so vzrok želodčnih neurednosti, katerih se lahko obvarujete ako rabite Trinerjevo grenko vino. Zdravniki priporočajo, da ga vzamete na mizno žlico pol ure pred jedjo, trikrat dnevno. V vseh lekarnah. —(Adv.)

Stara in zaupna prijateljica

je ta dobro poznana banka svojim odjemalcem, katerim vedno rada pomaga in daje nasvete. Ona izvršuje vseh vrst bančne posle in prodaja parobrodniške liste vseh družb.

Ne pozabite se obrniti na njo kadar kaj potrebujete.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 Blue Island Ave. CHICAGO, ILL.

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA